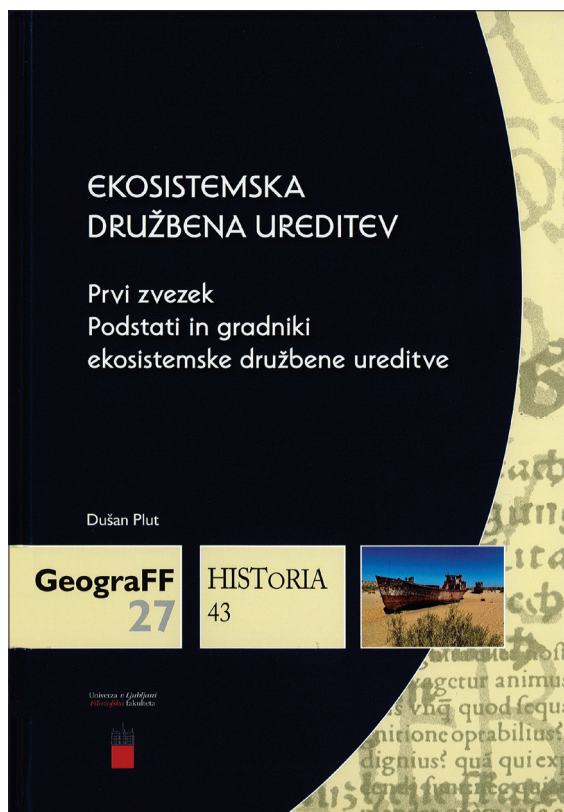

EKOSISTEMSKA DRUŽBENA UREDITEV

Dušan Plut: Ekosistemska družbena ureditev. Ljubljana, Založba Univerze v Ljubljani, 2023, 859 in 924 strani.

V letošnjem letu (2023) je izšla znanstvena monografija Ekosistemska družbena ureditev avtorja Dušana Pluta. Izdala jo je Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. Izšla je istočasno v knjižnih zbirkah oddelkov za zgodovino in geografijo (Historia in GeograFF). Gre za zajetno delo, ki obsega skoraj 1800 strani in je izšlo v dveh zvezkih. Prvi ima naslov *Podstati in gradniki ekosistemske družbene ureditve*, drugi pa *Slovenija in Evropa*.

Prvi zvezek sestavlja sedem poglavij. *Uvodu* sledi poglavje z naslovom *Podedovana in nova protislovja 21. stoletja*, ki obravnava protislovja med kapitalom in naravo ter kapitalom in delom. Avtor v zaključku poglavja ponudi kritičen pogled na sedanjí družbeno-ekonomski sistem ter nakaže svoje razmišljanje o drugačnih razvojnih možnostih. Oboje predstavlja rdečo nit celotne monografije.

Razmisleku o drugačnem prihodnjem razvoju je namenjena pozornost v nadaljevanju. Tako so v tretjem poglavju obravnavane podstati ekosistemske družbene ureditve, ki so razčlenjene na etične, ekosistemske, ekonomske, družbene, varnostne in demokratične. To poglavje zavzema večji del prvega zvezka. V naslednjih treh poglavjih avtor obravnava različne razvojne faze ekosistemske družbene ureditve – ekosocialni kapitalizem, ekosolidarizem in demokratični ekosocializem – pri čemer opredeli njihove podstati in gradnike. V *Zaključku* si že v naslovu prvega podpoglavja zastavi vprašanje, ali je kapitalizem »optimalni odgovor za 21. stoletje«. Avtor takšno možnost odločno zavrne in opozarja na potrebo po družbeno-ekološkem obratu. Kot optimalni odgovor ponudi ekosistemsko, ekohumanistično družbeno ureditev.

V drugem zvezku, ki obsega le tri obsežna poglavja, je pozornost osredotočena na Slovenijo in Evropsko unijo. Več prostora je namenjenega Sloveniji, za katero avtor poudarja, da sodi med v svetovnih okvirih privilegirane države, kar je povezano tudi z njenimi ključnimi naravnogeografskimi in družbenimi značilnostmi. Avtor je poglavje, ki jo obravnava, poimenoval *Ekohumanistična Slovenija*, s čimer je nakazal svojo vizijo njene razvojne usmeritve. Po pogledu v preteklost (podpoglavji *Krščanskosocialistična in socialistična samoupravna dediščina Slovenije* ter *Poosamosvojitvena dediščina Slovenije (1991–2020)*) oziroma obravnavanju in ovrednotenju dediščine različnih obdobj avtor v naslednjem podpoglavju predstavi podstati in gradnike ekosistemske družbene ureditve Slovenije, pri čemer med drugim zapiše, da je »ključni cilj ekohumanistične Slovenije 2.0 [...] ohranjanje narave, ekosistemskih storitev in hkrati doseganje medgeneracijsko pravične, materialno ‚zmerne‘ ravni blaginje vseh državljanek in državljanov ob hkratnem ohranjanju in izboljšanju kakovosti okolja, naravnih virov, torej blagostanje ljudi in blagostanje ekosistemov« (str. 561). Sledi poglavje *Ekohumanistična Evropska unija*, v katerem avtor kritično obravnava številne pomanjkljivosti EU, hkrati pa poudari tudi njene prednosti in razvojne potencialne, ki so med drugim povezani tudi z njenim nadpovprečnim materialnim blagostanjem, ki ponuja dobro izhodišče za bolj socialno pravičen razvoj znotraj temeljnih planetarnih omejitev. Predstavljena je tudi vizija mogoče, boljše EU (podpoglavje *Ekohumanistična Evropska unija 2.0*). Zaključno sporočilo knjige je zajeto že v naslovu 10. poglavja: *Ekosistemska in humana družbena ureditev ni samo mogoča, je preživetveno nujna!* Kljub temu avtor poudari, da takšen izid nikakor ni edini možen in da glede na zgodovinske izkušnje morda tudi ni najverjetnejši.

Čeprav je avtor geograf, je pričujoče delo po svoji zasnovi interdisciplinarno. O tem nas prepriča že branje uvodnih strani, nazorno pa to potrjuje tudi seznam uporabljene literature, ki obsega kar 107 strani. Na njem najdemo tako številna pomembna geografska dela kot tudi dela s širših področij družboslovja in humanistike, poleg tega pa je pisec uporabil številna besedila iz različnih medijev in tudi zapise avtorjev s področja leposlovja. Nastanek takšnega dela ni samo rezultat 15.000 ur prebiranja in pisanja (kar je omenjeno v predgovoru), temveč tudi avtorjevega dolgoletnega znanstvenega in pedagoškega delovanja ter ustvarjanja. Monografija

se posveča številnim ključnim okoljskim in družbenim problemom (preseganje planetarne nosilnosti, izginjanje živalskih in rastlinskih vrst, podnebne spremembe in njihovi učinki, hitra prebivalstvena rast, revščina, ekonomska neenakost, militarizacija sveta ...). Pri tem avtor zavrača antropocentrično perspektivo in poudarja, da mora postati etično vodilo 21. stoletja »družbeno [...] in ekosistemsko [...] zasnovana solidarnost, sočutje človeške vrste do drugih zemeljskih vrst, torej univerzalno ohranjanje ekoloških pogojev življenja na Zemlji na osnovi sonaravnosti in zavestne materialne vzdržnosti« (str. 105).

Zaradi obsega monografije najbrž število bralcev, ki jo bodo prebrali v celoti, ne bo zelo veliko, vendar je monografija logično in pregledno strukturirana, kar omogoča tudi samostojno prebiranje posameznih poglavij. K temu prispeva to, da so številne ključne vsebine predstavljene in obravnavane tudi v preglednicah, ki jih je v monografiji več kot 50. Poleg tega so znotraj posameznih poglavij, a prostorsko ločeno od njih, posebej obravnavani posamezni (zelo raznovrstni) primeri oziroma teme, ki se navezujejo na nosilne vsebine poglavij, npr. kazalniki blaginje in napredka ekosistemske družbene ureditve, vizije razvoja Slovenije, celostni zeleni načrt za Evropo, koncept odrasti, odnos med kolektivno in zasebno lastnino, evtanzija, analiza življenjskega cikla električnih vozil ... Za angleško govoreče bralce je na koncu angleški povzetek (*Summary*) na 36 straneh, ki na zgoščen način predstavi nekatere ključne poudarke tega obsežnega dela.

Monografija ponuja tehten in poglobljen razmislek o sedanjem in prihodnjem svetu. Ta razmislek izhaja iz številnih analiz, ki temeljijo na vrsti empiričnih, kvantitativnih podatkov, ter iz uporabe izjemno obsežne literature z različnih področij. Čeprav se je avtor v svoji dolgoletni raziskovalni in pedagoški karieri posvečal predvsem okoljski tematiki, je zmeraj upošteval dejstvo, da je obravnavanje posameznih izoliranih okoljskih vprašanj brez upoštevanja njihovih družbenih vzrokov in posledic precej jalovo početje, na kar učinkovito opozarja tudi predstavljena znanstvena monografija, ki po svojem pristopu in vsebinski širini nedvomno predstavlja edinstveno delo v slovenskem (in ne samo slovenskem) prostoru. Čeprav je monografija znanstveno zasnovana, je hkrati tudi poziv k prizadevanjem za udejanjanje nove ekosistemske družbene ureditve ekohumanizma, za katero avtor že v predgovoru zapiše, da predstavlja verjetno edino pot za reševanje večine nakopičenih protislovij.

Dejan Cigale